

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 322

М. В. Гриньків, здобувач, КНУ ім. Т. Шевченка

ПОЛІТИЧНИЙ ЗМІСТ В ІДЕЯХ СОЦІАЛЬНИХ ВЧЕНЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

У статті здійснюється аналіз та порівняння політичних поглядів в соціальних вченнях українських та російських релігійних організацій. Визначається схожість та відмінність поглядів стосовно місця і ролі держави, її політичного режиму, моделі державно-церковних відносин, можливість опору владі, участі релігійних організацій та їх представників у політичних процесах України та Росії.

Ключові слова: релігійна організація, соціальне вчення, держава, політичний режим, модель державно-церковних відносин, політичні процеси.

В сучасному суспільстві релігійні організації ідентифікують себе як соціальний інститут, що перебуває у тісних взаємозв'язках з іншими інститутами суспільства, в межах соціально-політичної системи. Для дослідження ролі діяльності релігійних спільнот в політичній сфері, слід з'ясувати політичні аспекти декларацій релігійних спільнот. Оскільки, умови функціонування релігійних організацій України та Росії об'єднані спільним історичним досвідом та соціальними, політичними, економічними проблемами, які мали місце після розпаду СРСР, це дає можливість проводити порівняльний аналіз. Дане дослідження спрямоване на з'ясування цілісного бачення релігійними організаціями системи відносин держави і церкви, виявлення спільних та відмінних поглядів висвітлених в соціальних вченнях.

Досліджувати соціально-політичні позиції релігійних організацій України та Росії слід на основі релігійних концепцій та соціальних доктрин. Оскільки, багато релігійних спільнот не оприлюднювали своїх соціальних концепцій, їх позицію стосовно соціальних та політичних проблем визначити складніше. Тому, ми звертаємось до концепцій, програм, виступів, статей, внутрішньо-церковних видань, які висвітлюють погляди релігійних організацій на суспільно-політичні проблеми. Ускладнює можливість здійснення порівняльного аналізу і той факт, що в Україні існує три найпоширеніших православних конфесії Українська православна церква київського патріархату (УПЦ КП), Українська православна церква московського патріархату (УПЦ МП), Українська автокефальна православна церква (УАПЦ), а в Росії це Руська православна церква (РПЦ). Представником РПЦ, як канонічної церкви, в Україні є УПЦ МП, тому їх соціальні концепції є однаковими за змістом. На відміну від двох інших православних церков України, ще не представила віруючим своєї соціальної концепції. Але УАПЦ не є чисельною церквою, і впливовою релігійною організацією, тому ми будемо аналізувати лише УПЦ КП та УПЦ МП.

Відносно дослідження соціальної доктрини ісламу, підкреслимо, що мусульмани України є менш чисельними, їх релігійні організації є не політично активними на відміну від мусульман Росії, які за чисельністю на другому місці після православних. Оскільки в окремих областях та регіонах вони кількісно переважають серед місцевого населення, то змушені захищати свої права поряд з православними, для яких існують "привілеї", як для "історичної" конфесії. В Україні мусульмани не оприлюднювали соціальної концепції. Їх позицію можна аналізувати через публічні виступи представників ісламу в Україні, які в основному є лише реакцією на події та проблеми, що стосуються їх релігійних, соціальних, економічних інтересів.

В даній статті ми аналізуємо соціальні вчення найбільших за чисельністю та значимістю для суспільства релігійних організацій України та Росії: протестантів, мусульман, православних, а також католиків, представлених Римо-католицькою церквою (РКЦ), а також Українська греко-католицька церква (УГКЦ). В Росії також існує Російська греко-католицька церква (РГКЦ), проте вона не чисельна. У Росії РГКЦ кано́нічно існує, але не має своєї ієрархії (екзарха). УГКЦ є однією з найбільших католицьких церков східного обряду, що підпорядковується Папі Римському і повністю розділяє соціальне вчення РКЦ. Соціальна доктрина католицької церкви як єдиної церкви з центром у Римі, є спільною для католиків України і Росії.

Аналізуючи політичні ідеї у соціальних вченнях релігійних організацій в Україні та Росії, звернемо увагу, що існує низка праць стосовно аналізу соціальних концепцій окремих релігійних організацій. Порівняння соціальних доктрин різних релігійних організацій не є поширеним дослідженням. В Україні дану проблему вивчали Кияк М. Т., Галіченко М. В. В Росії це більш поширена тема, її досліджували: Зуєв Ю. П., Богацьов М. І., Коваль Т. Б., Петрова І. Є., Ярушникова О. В., Фолиєва Т. О. В цілому аналіз соціальних концепцій релігійних організацій здійснювали в Україні: Кібукевич О., Филипчук С., Комплеменко О. В., Яроцький П., Агеєв В., Решетніков Ю., Черенков М., Яцишин У. В., Волинець О. О., Чорноморець Ю.. В Росії – Жилинська В. С., Каневський К. Г., Ананьєв Є. В., Костюк К. Н., Логинов А. А., Горкунова П. І., Сергійко В., Титаренко О. та ін.

Оскільки, предметом даного дослідження є політичний зміст в ідеях соціальних вчень релігійних організацій в Україні та Росії, слід визначити зміст поняття "соціальне вчення". Соціальним вченням для християнських церков виступають: "Писання, Передання отців Церкви та вчителство Церкви (як правило, мається на увазі вчителство церковних соборів, але у католиків – ще й папи)" [13]. При аналізі соціальних концепцій релігійних організацій України та Росії, (з огляду на те що ми розглядаємо не лише християнські вчення, але й іслам), ми використовуємо термін "соціальне вчення" в значенні – сукупність соціальних ідей, концепцій, доктрин, позицій, положень релігійної організації, а також офіційні вчення вищих ієрархів, які спрямовані на висвітлення та

роз'яснення поглядів церкви щодо місця і ролі в суспільстві громадських, соціальних, політичних та релігійних інститутів. Практично всі соціальні вчення релігійних організацій визначають свій погляд щодо значення та ролі держави в суспільстві.

Соціальна доктрина РКЦ та УГКЦ визначає державу як вищу суспільну форму народу, "яка ґрунтується на природному праві, служить вдосконаленню земного благополуччя, спочиває на праві і владі" [3]. Також РКЦ вбачає основну роль держави у виконанні тих функцій, які не можуть виконати інститути громадянського суспільства, проте зазначається, що "занадто наполегливе втручання держави може загрожувати особистій свободі та ініціативі" людини [3]. В соціальній доктрині РКЦ метою суспільства і держави досягнення загального блага, що полягає в забезпеченні прав і свобод особистості, миру, безпеки, вирішенні інших суспільно-значущих завдань. В цілому погляди на проблему держави УГКЦ та РКЦ співпадають, оскільки УГКЦ є однією із Східних католицьких церков.

Протестантські соціальні доктрини в Україні і Росії визначають державу як "інститут, встановлений Богом для забезпечення порядку в суспільстві" [11, Гл. 4; 12, Гл. 3; 14]. Думки протестантських спільнот сходяться в питанні ролі та місця держави в суспільстві, її завдання, яке полягає в захисті та гарантуванні прав громадян, незалежно від їхніх поглядів на життя і ставлення до релігії.

В соціальних доктринах протестантів України та Росії спостерігається схожість соціально-політичних поглядів. Даний факт є зрозумілим з кількох точок зору: вони мають спільний досвід виживання в умовах СРСР, де проводилася антирелігійна політика, а також деякі з них зазнають значного впливу у зв'язку з тісним спілкуванням із представництвами в західних демократичних країнах.

Православні конфесії у своїх соціальних концепціях визначають завданням держави – захист особистості від зла, а тому вона благословляється Богом. РПЦ та УПЦ МП визначають відмінність у діяльності церкви і держави, які використовують різні засоби для досягнення своїх цілей, де державі належить матеріальна сила, яка включає примус, та прийняту "світську систему ідей". Православні релігійні організації (РПЦ, УПЦ МП, УПЦ КП) у своїх концепціях зазначають, що церква має право користуватись лише релігійно-моральними засобами для духовного керівництва своїми віруючими [1, Гл. XIV.3; 8, Гл. III.5; 9, Гл. III.5]. А тому моральний сенс існування держави полягає в обмеженні зла і підтримці добра в суспільстві. В соціальних вченнях українських і російських протестантів також прослідковується думка стосовно відмінності інструментів церкви та держави для втілення свого покликання [11, Гл. 4; 12, Гл. 3.1].

Соціальне вчення мусульман України і Росії трактує державу та її закони як форму суспільного договору, основним її завданням є досягнення максимально можливого компромісу і забезпечення балансу інтересів різних соціальних груп і релігійних організацій, та встановлення загальних норм для співіснування на єдиній території, єдиній правовій та економічній системі [10, Гл. 7.1]. Держава повинна захищати права і свободи, які стверджують соціальну справедливість у суспільстві.

В соціальних вченнях релігійних організацій розглядається також і проблема виникнення держави. В трактуванні цього питання є розбіжності у їх поглядах. Соціальна концепція УПЦ МП та РПЦ, з одного боку, пояснює виникнення держави як "надання Богом можливості людям упорядковувати своє суспільне життя згідно з їхнім вільним волевиявленням, для того, щоб таке упорядкування...допомогало уникнути ще більшого гріха через протидію йому засобами світської влади". Проте, з іншого боку, в документі зазначається, що "усяка душа нехай підкоряється вищій владі, бо немає влади не від Бога; існуючі ж власті поставлені Богом" [8, Гл. III.1; 9, Гл. III.1]. У "Декларації..." УПЦ КП зазначено, що влада санкціонована Богом, але держава є наслідком розвитку суспільного життя.

У соціальних вченнях протестантів України та Росії інститут держави розглядається як встановлений Богом, на відміну від вищезгаданих ідей православних релігійних організацій, де держава є продуктом людської діяльності.

У порівнянні з іншими релігійними організаціями, католицька церква значну увагу приділяє політичній проблематиці в своїй соціальній доктрині: громадянському суспільству, політичній владі, системі демократії і тощо. Зокрема, під політичною владою у католицизмі мається на увазі: "інструмент координації й управління, за допомогою якого люди і проміжні групи прямують до такого порядку, де відносини, інститути і процедури слугують цілісному розвитку людини" [5, с. 244].

Проблема політичної влади порушується і в мусульманській соціальній концепції. Де вважається, що влада та політичні лідери повинні слідувати Сунні та дотримуватись у своїй діяльності морального принципу "іхсан" [4]. В соціальній концепції мусульман Росії стосовно влади зазначається, що "ніякий правитель і ніяка влада не може бути оголошена «божественною», «боголюдською» і тому безвідповідальною перед людьми" [10, Гл. 7. 2]. Очевидно, що у мусульман влада не має божественного походження.

РКЦ розглядає державу як продукт людської діяльності, який опираючись на закон виконує своє завдання, що в кінцевому рахунку веде до забезпечення життєздатності суспільства, основних прав і свобод громадян, соціальної справедливості і тощо. У протестантських, мусульманських, католицьких вченнях робиться акцент на правовому аспекті функцій держави – забезпечення основних прав і свобод громадян, затвердження соціальної справедливості і тощо. РКЦ і протестантські релігійні об'єднання розглядають державу і церкву як взаємодоповнюючі суспільні інститути. Спільним для католиків, мусульман і протестантів є принцип загального блага, який прослідковується у їх соціальних доктринах, де визначається основною метою суспільства.

РПЦ, УПЦ МП та УПМ КП у своїх соціальних концепціях найкращою моделлю відносин між державою та церквою називають, ту яка функціонує за принципом "симфонії влад", що полягає у співпраці, взаємодопомозі та взаємовідповідальності [1, Гл. XIV.5; 8, Гл. III.4; 9, Гл. III.4]. Проте РПЦ та УПЦ МП зазначають, що дана модель буде ідеальною

"лише в державі, яка визнає Православну Церкву найбільшою народною святиною" [8, Гл. III.4; 9, Гл. III.4].

Протестантські церкви в Україні не є прихильниками моделі державно-церковних відносин, яка передбачає статус державної церкви, або будь-які пріоритети конкретній релігійній організації. Ці погляди і диктують нейтральне, навіть обережне, ставлення до політики, що не притаманне "традиційним" церквам. Соціальна доктрина ісламу проголошує, що в основі політичної діяльності знаходиться віра, тому держава і релігія невіддільні. Особливість ісламу полягає ще й у тому, що він не розділяє "духовне" і "мирське", а поєднує їх в єдину реальність, де мета і засоби перебувають у гармонії [10, Гл. 2]. Римо-католицька церква у соціальній доктрині стверджує, що "політична спільнота і Церква, кожна в своїй сфері, незалежні одна від одної і автономні" [5, с. 260].

Соціальна концепція УПЦ МП, РПЦ розглядає можливість невідкорення державі, яка порушує права віруючих і громадян, примушує віруючих зректися своєї віри, церкви, чи гріховних дій, в такому випадку церква має право не підкорятися державі. Крім цього в концепції прописані наступні дії церкви: "вступити в прямий діалог з владою щодо проблеми, яка виникла; закликати народ застосувати механізми народовладдя для зміни законодавства або перегляду рішення влади; звернутися до міжнародних інстанцій і до світової суспільної думки; звернутися до своїх чад із закликом до мирної громадянської непокори" [8, Гл. III.5; 9, Гл. III.5].

УПЦ КП також у соціальній концепції зазначає своє право не підкорятися державі і діяти незалежно від неї, якщо церкву змушують: "замовкнути і не проповідувати Євангеліє Христове, навіть якщо держава буде намагатися поширювати інше вчення, несумісне з християнським" [1, Гл. XIV.4].

Соціальна доктрина римо-католицької церкви приділяє проблемі опору владі значну увагу. Вона визначає умови при яких суспільству допустимо застосування навіть зброєю, заради захисту своїх інтересів. Цікаво, що в соціальній доктрині РКЦ вирішує цю проблему від імені суспільства, а не церкви, як це роблять православні церкви.

Соціальна доктрина католицької церкви передбачає зміну влади за таких одночасних умов: безсумнівні, тяжкі та тривалі порушення основних прав людини, після вичерпання всіх інших засобів, якщо опір владі не спричинить більшого безладу, якщо надія на успіх має раціональну основу, якщо неможливо передбачити кращі вирішення ситуації, що склалася [5, с. 247–248]. При цьому визначає збройну боротьбу найрадикальнішим способом усунення "тиранії, яка порушує основні права людини і шкодить спільному благу країни" [5, с. 248].

Соціальне вчення мусульман забороняє протести, заклики до непокори та інші дії, що можуть порушити згоду, мир, чи привести до кровопролиття. Подібні дії розцінюються в ісламі як порушення релігійного обов'язку віруючого. Однак, у випадку порушення основних прав і свобод людини, народ має право розглянути питання про легітимність такого політичного режиму [10, Гл. 7. 2].

Протестантські релігійні організації України також виступають "проти насильницького повалення будь-якої державної влади, навіть якщо вона аморальна і здійснює тотальний контроль над своїми громадянами" [15]. В соціальних позиціях протестантів Росії стосовно даної проблеми, зазначено, якщо влада перешкоджає здійсненню релігійної практики чи спонукає віруючих до дій, які заборонені їх релігією, в такому разі, протестанти можуть чинити відповідно до своєї совісті та принципів Євангелії [12, Гл. 4].

Таким чином, серед досліджуваних соціальних доктрин є різні погляди щодо опору діям держави. Вищезгадані соціальні вчення, при умові що всі мирні, законні засоби вирішення конфлікту використані допускають можливість непокори владі, якщо вона порушує їх права та не дає можливості займатися релігійною практикою. Проте форма і межі виявлення непокори різняться: одні концепції радять чинити згідно совісті, інші припускають визнання влади не легітимною, а деякі більш детально прописують можливі форми опору та дій.

В соціальних концепціях церков також приділяється увага проблемі політичного режиму в державі та цінностям, які панують в суспільстві. Зокрема, католицька та мусульманська соціальна доктрина виступають на захист демократичних прав та свобод. У Компедіумі соціальної доктрини католицької церкви зазначено, що "справжня демократія – це не лише результат формального дотримання низки правил, а плід свідомого вибору цінностей, які лежать в основі демократичних процедур" [5, с. 251]. Католицька церква пояснює пріоритетність демократичного режиму так: "демократія – це «система» і як така становить засіб, а не мету" [5, с. 251–252], а також володіє механізмами контролю [5, с. 244].

У положеннях соціальної доктрини мусульман Росії не визначено конкретну форму політичного режиму для своїх віруючих, що залежить від культури та традицій країни, де вони проживають. Проте передбачає, що "при будь-якому державному ладі і будь-якому політичному режимі повинні бути гарантовані основні права і свободи людини... Народ має право контролювати владу, як мінімум – з точки зору дотримання нею основних прав і свобод людини" [10, Гл. 7. 2]. Ісламська соціальна доктрина виступає за рівність релігій та громадян перед законом та інститутами держави [5, Гл. 8.1].

Протестантські церкви, як і католицька церква України та Росії у своїх соціальних концепціях і доктринах також приділяють значну увагу правам та свободам людини, але відмінним від інших конфесій є їх спрямованість на розвиток громадянського суспільства. Протестантські об'єднання зазначають, що їх першочерговим завданням є "ініціювати моральну відповідальність громадян перед суспільством, спонукати людей об'єднуватися у громадські організації, зорієнтовані на доброді, соціальні, освітні, правозахисні цілі" [15].

Аналізуючи протестантські соціальні вчення Росії та України, можна виявити прихильність до демократичного політичного режиму. Оскільки, вони акцентують увагу на проблемах захисту та гарантії прав і свобод

людини і громадянина, розвитку громадянського суспільства та демократичної виборчої системи.

У положеннях соціальних концепцій РПЦ і УПЦ МП йдеться про форми і методи державного правління, зазначено, що вони "обумовлюються духовним і моральним станом суспільства", проте покликання церкви дбати про "стан сердець своїх членів", а не в ініціюванні якоїсь ідеальної системи організації держави. РПЦ і УПЦ МП в своїх концепціях зазначають, що при монархічній формі правління "влада залишається богоданною", а для своєї реалізації використовує і духовний авторитет, і примус [8, Гл. III.7; 9, Гл. III.7].

На відміну від католиків, мусульман і протестантів, як розглядають питання про права і свободи людини лише в правовому аспекті, православні свободу людини розуміють насамперед як її духовно-моральний стан, як добровільне проходження Божої волі: "де дух Господній, там свобода" [2, с. 39].

Принципу свободи совісті приділяється особлива увага у порівнянні з іншими демократичними положеннями в соціальних вченнях релігійних організацій України та Росії. В положеннях практично всіх досліджуваних соціальних доктрин зазначено, що громадянам та віруючим держава повинна забезпечувати захист та гарантію основних прав і свобод, в тому числі свободу совісті.

Проте не всі конфесії притримуються саме цієї думки, наприклад, православні негативно оцінюють принцип свободи совісті, який є одним із основних прав людини і відповідно підвалин демократії. В "Основах соціальної концепції РПЦ" йдеться наступне: "поява принципу свободи совісті – свідчення того, що в сучасному світі релігія із «спільної справи» перетворюється на «приватну справу людини»" [8, Гл. III.6; 9, Гл. III.6], що на думку православних богословів приводить до розпаду системи духовних цінностей, яке відповідно до віровчення, веде до втрати можливості порятунку в більшій частині суспільства. Православне вчення негативно оцінює процеси секуляризації, оскільки "високі принципи невідчужуваних прав людини перетворилися на поняття про права індивідуума поза його зв'язком з Богом. При цьому охорона свободи особистості трансформувалася на захист свавілля" [8, Гл. VI.7; 9, Гл. VI.7].

У соціальних вченнях українських протестантських спільнот йдеться про те, що церква не повинна брати участь в політичному житті, оскільки вона є релігійним інститутом. Її призначенням є впливати на суспільство, впроваджуючи свої духовні цінності. Цей вплив може здійснюватись як через саму церкву, так і через її віруючих, які займають відповідальні посади в державних установах або обрані до представницьких органів влади. Соціальна позиція заохочує протестантів – до участі у виборах і референдумах, як єдиному законному способі вираження волі народу. Але підкреслюють свою відстороненість від участі в політичній боротьбі, займаючи нейтральну позицію. Сказано: "церковні кафедри і богослужіння не можуть використовуватися для передвибірної агітації" [11, Гл. 4].

У "Основах соціальної концепції РПЦ" з однієї сторони зазначається, неможливість участі церковних ієрархів і священнослужителів у діяльності політичних організацій, у передвиборних процесах. Проте, допускається участь церкви і її священнослужителів у політичній діяльності виходячи з потреб кожної окремої епохи, з урахуванням внутрішнього стану церковного організму та його становища в державі [8, Гл. IV.2; 9, Гл. IV.2]. Також схвалюється можливість участі священнослужителів, представників канонічної церковної структури та церковного священноначалля, в "окремих заходах політичних організацій", а церковне співробітництво з політичними партіями вважаються корисними для церкви і держави [8, Гл. V.4; 9, Гл. V.4].

Соціальне вчення мусульман Росії не дає відповіді на питання щодо участі представників мусульманського духовенства у виборчих кампаніях, чи членство в політичних об'єднаннях взагалі не розглядає. В інтерв'ю для "Независимой газете" в 2003 р. муфтії Равіль Гайнутдін заявив: "за нашими правилами ніхто з них не має права балотуватися на виборах або вести передвиборну агітацію в якості духовної особи. Якщо будь-хто з імамів або муфтіїв хоче висунути свою кандидатуру на виборах, то йому доведеться зняти з себе сан" [7, с. 3]. Складно визначити позицію мусульман України стосовно даної проблеми, оскільки вони не оприлюднювали свою точку зору.

РКЦ у своїй соціальній доктрині визначає межі взаємодії церкви і держави, які відрізняються за способом організації, за цілями, звертає увагу на проблему релігійної свободи. Документ не містить згадки про участь церкви у політичних процесах. Це пов'язано з невеликою чисельністю католиків в Україні і Росії. Політичні сили незацікавлені залучати їх до співпраці у політиці. Зовсім інша ситуація з православними церквами в Україні і Росії. Не дивлячись на проголошення відокремлення від держави, вони допускають таку взаємодію в обмін на вирішення своїх проблем. В Україні це стосується і протестантських церков, які за чисельністю на другому місці після православних.

Проаналізувавши соціальні доктрини релігійних спільнот, варто підсумувати, що в цілому погляди протестантських, католицьких релігійних організацій на політику та державу збігаються з поглядами відповідних релігійних організацій в обох державах. Ці релігійні організації мають свої центральні осередки за межами порівнюваних держав, їхні погляди відповідно були сформовані під впливом інших цінностей та іншого історичного досвіду. Найбільше відрізняються позиції автохтонних православних релігійних організацій.

Список використаних джерел:

1. Декларация ювлейного помісного собору Української православної церкви київського патріархату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/resources/church_doc/uoskr_doc/34099/. 2. Зуев Ю. П. Социальные концепции религиозных объединений России: первый опыт самоопределения [Электронный ресурс] // Государство, религия, Церковь в России и за рубежом. – 2010. – № 4. – С. 35–45. – Режим доступа: http://religio.rags.ru/journal/2010/2010_04/N_4-10_035.pdf. 3. Каневский К. Г. Социальная доктрина Католической Церкви [Электронный ресурс] // Российская юстиция. – 2003. – № 4. – Режим дос-

тупа: <http://www.sova-center.ru/religion/publications/2003/12/d1475/>. 4. Кияк М. Т. Порівняльний аналіз соціальних доктрин ісламу та Римо-католицької церкви : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.11 [Електронний ресурс] / М. Т. Кияк ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 18 с. – Режим доступу: <http://referatu.com.ua/referats/7569/176106/?page=0>. 5. Комплементум соціальної доктрини католицької церкви. – К. : Кайрос, 2008. – 549 с. 6. Комплементко О. В. Коранічне підґрунтя соціальної доктрини ісламу // Гілея. Науковий вісник : зб. наук. пр. – К., 2011. – Вип. 54. – С. 368–373. 7. Недумов О. Священний пиар / О. Недумов // НГ-Релігії. – 2003. – 16 июля. – С. 3. 8. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mospat.ru/ru/2013/06/07/news87176/>. 9. Основи соціальної концепції Української православної церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bogoslav-club.org.ua/?p=1698>. 10. Основные положения социальной программы российских мусульман [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.archipelag.ru/agenda/strateg/konfess/conception/islam/>. 11. Соціальна Доктрина ВРХЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pastor.in.ua/doktrina_VRHC_ukr.htm. 12. Социальная позиция Протестантских Церквей России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.religare.ru/print7724.htm>. 13. Чорноморець Ю. Ідеал Християнської України як вимога соціального вчення християнських Церков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/47555/. 14. Филипчук С. Сфери суспільно-політичної діяльності нового покоління протестантів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.org.ua/?p=262>. 15. Яроцький П. Релігійний фактор у сучасній Україні [Електронний ресурс] // Людина і світ. – 2004. – № 4. – С. 2–8. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/library/periodicals/lis/lis_2004/lis_04_4/33248/2004_04_2-8.

Надійшла до редколегії 11.06.2014

М. В. Гриньків

ПОЛИТИЧЕСКИЙ СМЫСЛ В ИДЕЯХ СОЦИАЛЬНЫХ УЧЕНИЙ РЕЛИГИОЗНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ УКРАИНЫ И РОССИИ

В статье осуществляется анализ и сравнение политических взглядов в социальных учениях украинских и российских религиозных организаций. Определяется сходство и различие взглядов относительно места и роли государства, его политического режима, модели государственно-церковных отношений, возможность сопротивления власти, участия религиозных организаций и их представителей в политических процессах Украины и России.

Ключевые слова: религиозная организация, социальное учение, государство, политический режим, модель государственно-церковных отношений, политические процессы.

M. Grinkiv

THE POLITICAL MEANING IN THE IDEAS OF SOCIAL DOCTRINES OF RELIGIOUS ORGANIZATIONS IN UKRAINE AND RUSSIA

In this article analyzes and compares of political views on social doctrine Ukrainian and Russian religious organizations. Determine the similarities and differences of views on the place and role of the state, its political regime, model of church-state relations, the possibility of resistance to state power, the participation of religious organizations and their representatives in the political process in Ukraine and Russia.

Keywords: religious organizations, social theory, the state political system, model of church-state relations, political processes.